

DS "Jotunfjells" redningsdåder i 1931

Fra Langesund og Omegns Sjømannsforeningens historiske arkiv

av

Knut Bjerke

1 Forord

Kaptein Th. Stenersen fra Langesund var Kaptein på DS "Jotunfjell" i 1931. Han var med på to dramatiske redningsoperasjoner i august og november 1931. Til sammen ble 44 mennesker reddet av "Jotunfjells" besetning under kaptein Stenersens lederskap.

Stenersen var født i Langesund i 1869 og bodde i Skougaardsgate i Langesund frem til sin død i 1941.

Kaptein Stenersen var med å starte Langesund og Omegns Sjømannsforening i 1925. Han var aktiv medlem i Sjømannsforeningen frem til slutten av 1930 tallet.

Nedenfor er gjengitt direkte referater fra skipsdagboken til DS "Jotunfjell" vedrørende de to redningsoperasjoner i 1931. I tillegg er tatt med to bilder og noen sentrale data på skipet til kaptein Stenersen.

Kildene til historien er fra Langesund og Omegns Sjømannsforeningens historiske arkiv og er fremkommet i forbindelse med arbeidet for å legge deler av arkivet over i elektronisk format.

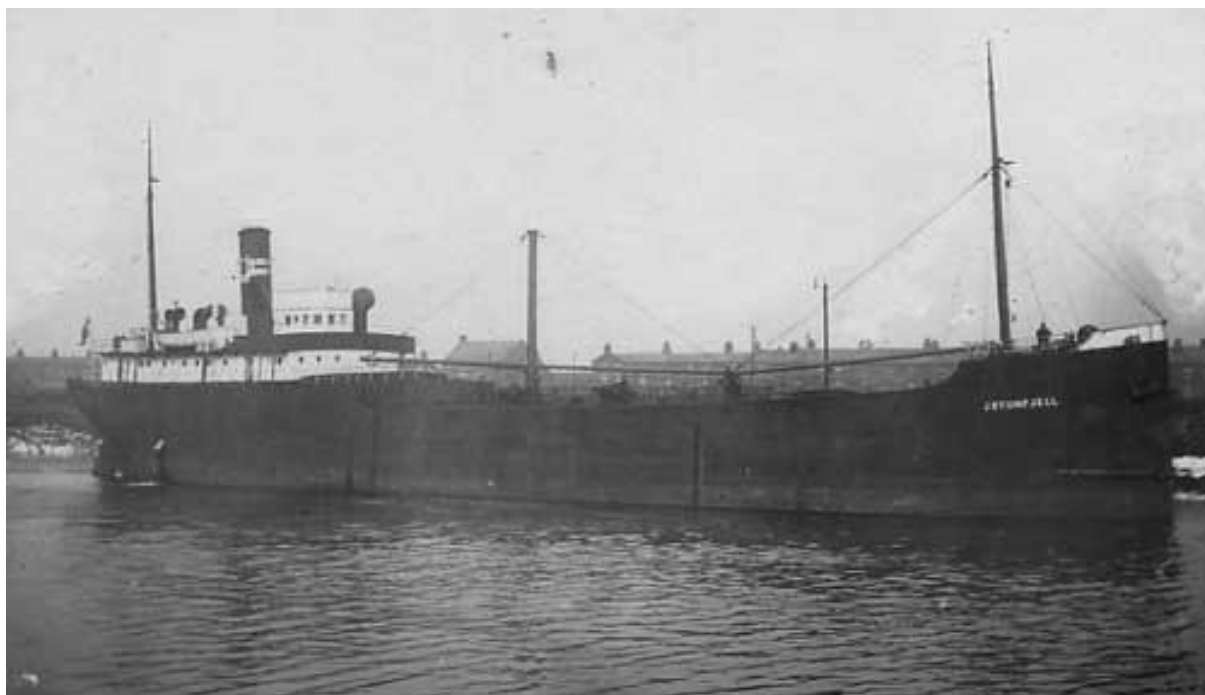
Kapittelet om "Hedersbevisningen som uteble" er skrevet av undertegnede i forbindelse med arbeidene med beretningen.

Langesund, 7. desember 2011

Knut Bjerke

Leder for foreningens historiske arkiv

2 Bilder av DS "Jotunfjell"

DS "Jotunfjell" som historiene omhandler

337191601520002 DS JOTUNFJELL (1). Bilde fra boken OLSEN & UGELSTAD 1915-1965.

3 Data om DS "Jotunfjell":

Havn: Oslo

Bygget: Great Lakes Engineering Works, Ashtabula OH, USA.

Rederi: A/S Jotunfjell (Olsen & Ugelstad, managers), Kristiania.

Størrelse: 4.300 tdw, 2.492 brt, 1.494 nrt

Historie:

1915: Bygget som MORRIS ADLER ved Great Lakes Engineering Works, Ashtabula OH, USA, bygg nr. 150, for Pasolt S S, USA. Ferdigstilt i november.

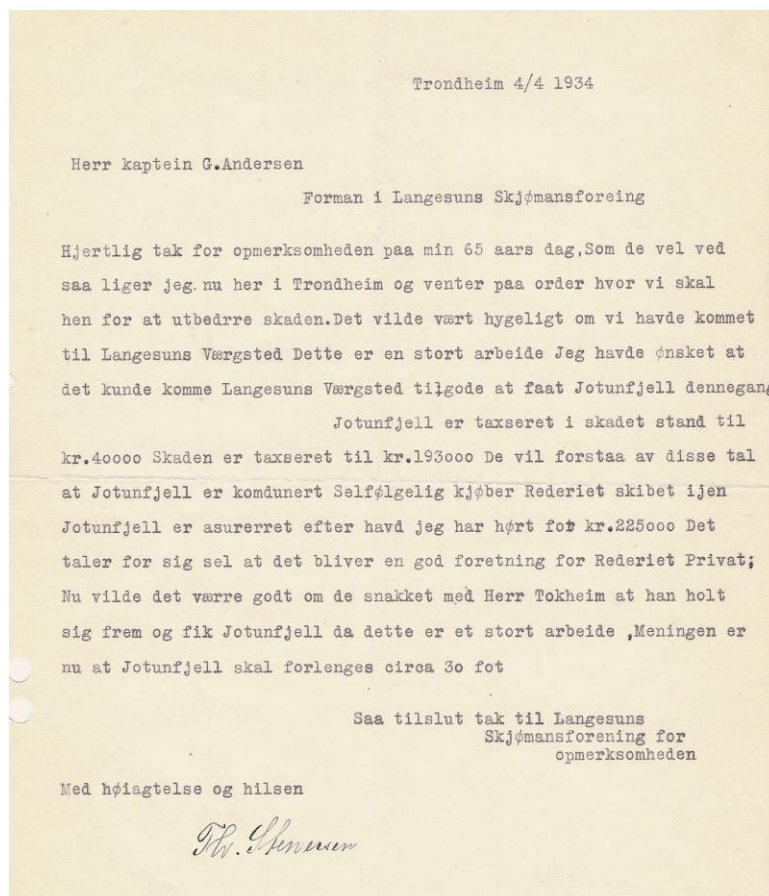
1916: Solgt i januar til Ejnar Stensrud, Skien. Omdøpt til TIP TOP. Senere solgt 17/02 til det nystartede A/S Jotunfjell (Olsen & Ugelstad, managers), Kristiania. Omdøpt til JOTUNFJELL.

Torpedert 20/01 SV av Penmarch, slept inn til Lorient og reparert.

1919: Overtatt 01/01 av A/S Luksefjell (Olsen & Ugelstad, managers), Kristiania.

1931: Se beretningen om redningsoperasjonene i august og november 1931 hvor Th. Stenersen fra Langesund var kaptein om bord.

1934: Grunnstøtte sør for Brønnøysund, berget av bergningsdamperne STÆRKODER og PARAT. Reparert og forlenget. Ny tonnasje: 4.750 tdw, 2.842 brt, 1.509 nrt. Nye mål: L: 282,8 ft, B: 43,5 ft, D: 25,2 ft. Satt i fart igjen som VARANGFJELL.

Kaptein Th. Stenersens brev til Langesund og Omegns Sjømannsforening hvor han prøver å få skipet reparert ved Langesund Mek. Verksted.

- 1939** Solgt i november til A/S Malmfart (Reinh. Midthassel, managers), Oslo for NOK 240.000. Omdøpt til VARANGBERG.
- 1941** Torpedert og senket 25/09 av tysk u-båt U 203 i posisjon 47.50 N, 24.50 V i konvoi HG. 73, (Gibraltar - U.K.). Hun var lastet med 4.100 tons jernmalm fra Melilla til Belfast og Cardiff. 21 av et mannskap på 26 og en passasjer savnet.

Utdrag fra Skipsdagboken fra DS "Jotunfjell" på reisen fra Gdynia til Kirkenes i 1931

Fra Langesund og Omegns Sjømannsforeningens arkiv.

4 Rett avskrift av skipsdagboken fra DS "Jotunfjell":

På reise fra Gdynia til Kirkenes. Skipsfører Th. Stenersen fra Langesund. Rederi Olsen & Uglestad, Oslo. DS "Jotunfjell" måler 2494 br, reg. tonn. Kjenningssignaler MNFL.

Torsdag den 8. august 1931:

Avgikk fra Gdynia torsdag den 6. august 1931 kl. 21,00. lastet med 3000 tonn kull. Reisen fortsatte. Etter å ha passert Lister fyr søndag den 9. august tiltok vinden fra nord til storm med høy sjø.

Tirsdag 11. august avtagende fra nordvest vind med regnbyger og høy sjø. KL. 08.30 mottok nødsignaler fra SS "Ryburn" av West-Hartlepool at skipet holdt på å synke og bad om hjelp og oppgav sin påværende plass: N. B 62*39- L. Ost 4*50.

Kaptein Th. Stenersen blev underrettet av radiotelegrafist Knut Larsgaard om at SS "Ryburn" av West-Hartlepool var i havsnød og holdt på å synke.

Kaptein Stenersen gav ordre til 1.maskinist Georg Johnsen at han måtte kjøre på alt hva han kunde for å komme tidsnok til ulykkesstedet.

KL. 09.30 kalte opp Ålesund radio og fikk meddelelse derifra at SS "Ryburns" besetning hadde forlatt skipet og gått i livbåtene. Samtidig blev det fra DS "Jotunfjell" underrettet til Ålesund radio at DS "Jotunfjell" fortsatte utover med all fart som kunde oppdrives og ville være på ulykkesstedet om ca. 3. timer.

Sjø og vind var i avtagende med regnbyger og til dels tykke, men fremdeles høy sjø fra nordvest.

Kl. 11.00 fikk øye på SS "Ryburn" og så straks efter livbåtene komme seilende mot DS "Jotunfjell". 30 minutter senere var på ulykkesstedet hvor de skipbruddene blev tatt om bord. Besetningen var fordelt på to livbåter.

I den ene var masse vann, og folkene i livbåtene var forfrosne, hadde lite klær og ville ikke kunne klart seg lenge.

Kaptein Stenersen forespurte kapteinen på SS "Ryburn" om alle var reddet, hvortil det blev svart at alle var reddet med unntagelse av 2den Styrmannen som falt over bord og druknet da de skulle sette livbåtene på vannet.

Ved konferanse mellom Kaptein Stenersen og kapteinen på SS "Ryburn" ble man enige om å gå om bord på vraket for å kunne se om det var mulig å redde skipet.

1ste Styrmann H. Isaksen, 3die Styrmann Edw. Steen Stenersen¹, matros Thoralf Thomsen² og matros Edvin Danielsen samt kapteinen på SS "Ryburn" gikk i livbåten og rodde over til vraket for å undersøke. Da livbåten kom tilbake til DS "Jotunfjell" fortaltes at nr. 2 rom var fullt av vann, likeledes var der en masse vann i nr. 3 rom og at det var håpløst å forsøke å slepe SS "Ryburn" i havn. Dekket var under vann og man ventet hvert øyeblikk at skipet ville synke.

DS "Jotunfjell" blev liggende på ulykkesstedet til kl. 16.00, da kom to losskøyter ut fra Runde. Losskøytene blev av kaptein Stenersen gjort oppmerksom på ikke å forlate vraket før det sank, hvilket kunde ventes hvert øyeblikk da SS "Ryburn" lå midt i farleden for skip som kom nordenfra og sønnenfra.

Fortsatte inntil Ålesund. Sendte trådløs melding til den engelske konsul at han måtte ha båt i bredskap til å motta besetningen.

Ankom Ålesund kl. 20.00 hvor den engelske konsul kom inn med skøyte for avhenting av skipbrudne.

¹ **3de styrmann Edward Steen Stenersen var sønn av kapteinen.**

² **Thoralf Thomsen var bror til Ebba Steen Stenersen gift med Hans Th. Stenersen som var sønn av Th. Stenersen - kapteinen på DS "Jotunfjell"**

Kl. 20.30 fortsatte nordover. Radiomelding fra Ålesund fortalte at SS "Ryburn" gikk under kl. 16.30 etter et kraftig smell.

DS "Jotunfjell" ankom Kirkenes søndag den 16. august kl. 02.00.

SS "Ryburn" av West-Hartlepool var på reise fra Rotterdam til Karahavet via Harstad, målte 5140 br. reg. tonn og var lastet med 3400 tonn jern. Besetningen utgjorde 26 mann.

De undertegnede i journalen:

Th. Stenersen (sign) Skipsfører	Edward Steen Stenersen (sign) 3die Styrmann
Hans Isaksen (sign) 1st Styrmann	Knut Larsgaard (sign) Radioelegrafist
Angell Olsen (sign) 2den Styrmann	Thoralf Thomsen (sign) Matros
Edwin Danielsen (sign) Matros	

**Utdrag
fra
Skipsdagboken
fra DS "Jotunfjell"
på reisen fra Kirkenes til Danzig
i 1931**

Fra Langesund og Omegns Sjømannsforeningens arkiv

5 Rett avskrift av skipsdagboken fra DS "Jotunfjell":

DS "Jotunfjell" hjemhørende i Oslo, tilhørende Olsen & Uglestad, Oslo, maaler 2495 br. tonn. Kjenningssignaler – MNFL. **Skipsfører Th. Stenersen** fra Langesund født 1869 – døde i Langesund i 1941 i en alder av 62 år.

Søndag den 1st november 1931:

Vind nordlig laber med enkelte snøbyger. Kl. 4 om morggen var ferdiglastet. Inntagende 3900 tonn jernmalm i Kirkenes.

Skipets dyptgående F 21,9", A 24,6". Etter at konnossementer var tegnet, fortøyninger innhalt, avgikk kl. 1515 med kystlos Karlsen som Los.

Kl. 06.35 passerte Holmengrålandet³. Vinden fremdeles nordlig, laber med enkelte snøbyger. Reisen fortsetter videre sydover. Intet at nevne før natt til mandag.

Mandag den 2den november, midnatt sprang vinden til SSO og tiltog til sterk storm. Kl. 05.25 passerte Havøygavlen⁴. Vinden hadde da tiltatt til orkanaktig vind med klar luft og høy sjø.

Kl. 6,00 fikk se trawler "Offa" av Grimsby stod i land litt sønnenfor Rolvsøy lykt. Trawleren signaliserte med fløyten for at tilkalle hjelp.

Kaptein Th. Stenersen, styrmann Hans Isaksen og kystlos Karlsen var på broen på DS "Jotunfjell".

Styrte opp til lovart av vraket og så nære som det lot seg gjøre at komme.

Kaptein Stenersen gav styrmann Hans Isaksen ordre om å kalle mann på dekk for å sette ut livbåten. Fra "Jotunfjell" kunne sees at en del av mannskapet på trawleren var forut og klamret seg til riggen og en del akterut, og sjøen slo over trawleren til stadighet.

Trawleren sendte uopphørlig nødsignaler med dampfløyten. Babord livbåt ble satt på vannet i le.

Styrmann Hans Isaksen, matros Thoralf Thomsen, matros Edwin Danielsen og lettmatros Bjarne Sundfær gikk i livbåten og rodde inn til vraket.

"Jotunfjell" ble liggende til lovart og så nær som mulig for at dempe sjøen for livbåten og vraket. Da livbåten nærmet seg vraket, blev der kastet en linne fra akterenden av trawleren til livbåten, hvorved 8 mann ble halt om bord i livbåten.

Blant disse var to kystloser, som fulgte med trawleren som passasjerer. Da der var stor fare for å få livbåten overløst, rodde man vekk fra vraket med dem som var kommet om bord. Livbåten lastet, rodde vekk fra vraket med dem som var kommet om bord. Livbåten skottet unna sjøen nordover og "Jotunfjell" gikk da ned for at ta de skipbrudne om bord.

Efter at de var kommet om bord gikk "Jotunfjell" opp med livbåten til lovart og blev liggende så nære vraket som mulig for å "sheltre". Livbåten rodde da ned til vraket for anden gang; hvor den fikk de resterende av trawlerens besetning samt trawlerens los halt om bord.

"Jotunfjell" måtte atter gå ned for at ta opp livbåten da stormen var så voldsom at de ikke maktet å ro opp mot vinden.

³ **Bøkfjord Fyr på Holmengrålandet.**

⁴ **Ligger like utenfor Havøysund i Finnmark**

Trawleren var da sunket med hele forskipet til langt på midtskips, så det var bare akterskipet som var oven vannet da resten av folkene ble tatt om bord.

Styrmann Hans Isaksen forklarte etter at han var kommet om bord på "Jotunfjell" at livbåten under redningsarbeidet var sterkt utsatt for å bli knust mot fjellveggen. Etter at Kaptein på trawleren, Gunnar Olsen, dansk av fødsel, var kommet om bord opplyste han til Kaptein Th. Stenersen at besetningen bestod av 15 mann og 3 losere, i alt 18 mann og **at alle var reddet.**

Trawleren "Offa" var hjemmehørende i Grimsby, var på 136 net. reg. tonn og var lastet med ca. 2000 kasser med fisk. Trawlerens rederi, Consolidated Fisheries, Ltd., Grimsby.

Kaptein Stenersen besluttet å gå til Hammerfest for at landsette de skipbrudne. Samtidig ble det sendt trådløs melding til den engelske konsul i Hammerfest om å ha båt klar til å ta de skipbrudne i land.

Kl.1200, ankom Hammerfest. Havnefogden kom ut med 3 båter, hvori de skipbrudne gikk fra borde fra "Jotunfjell".

Kl. 12,15 avgikk fra Hammerfest og fortsatte sydover.

De undertegnede i journalen:

Th. Stenersen (sign) Skipsfører	Bjarne Sundfær (sign) Lettmatros
Hans Isaksen (sign) 1st Styrmann	Knut Larsgaard (sign) Radiotelegrafist
Edvard Steen Stenersen (sign) 2den Styrmann	Thoralf Thomsen (sign) Matros
Edwin Danielsen (sign) Matros	

6 Hedersbevisningene som uteble

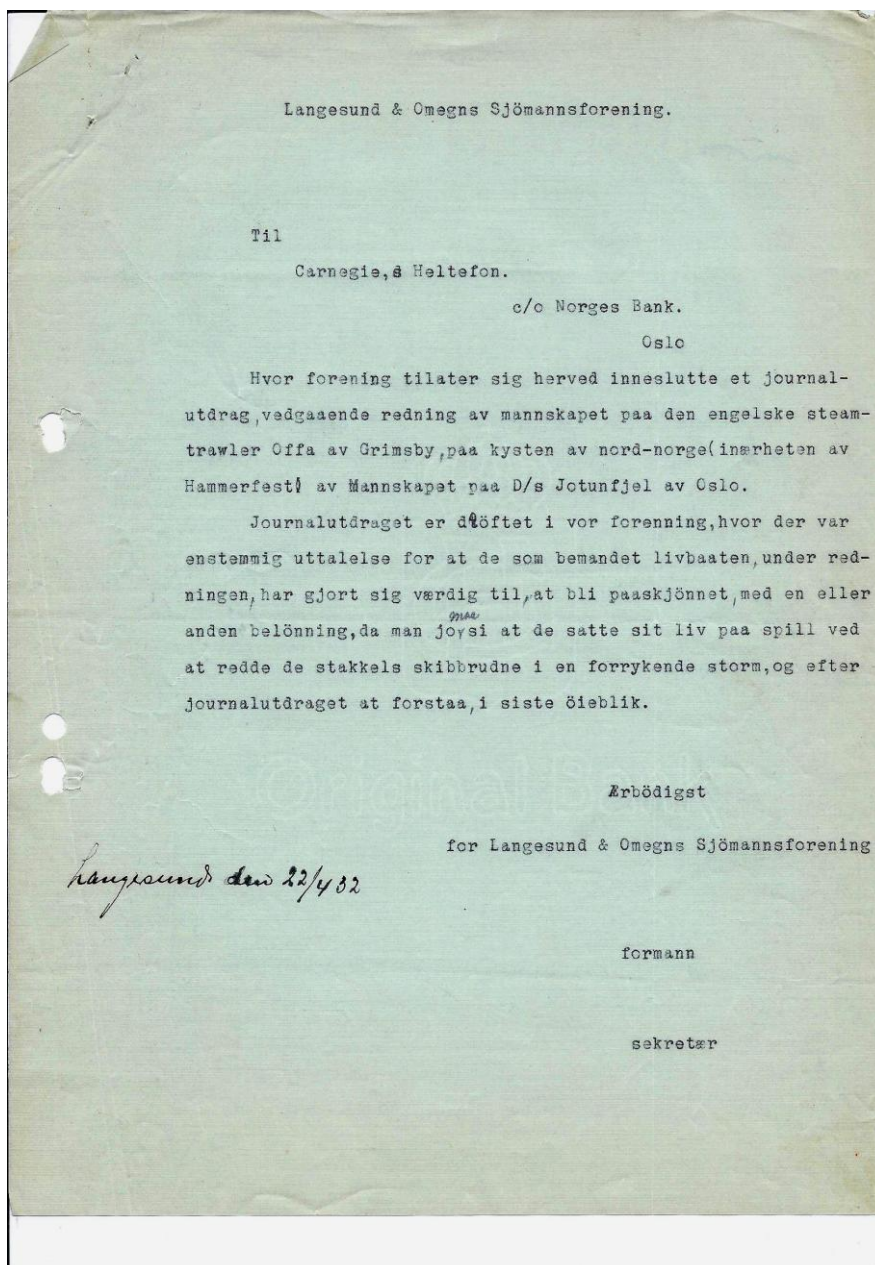
I løpet av noen få høstmåneder hadde Kaptein Th. Stenersen og DS "Jotunfjell" vært med på to dramatiske redningsdåder og 44 sjøfolk var reddet fra den sikre død på havet.

Langesund og Omegns Sjømannsforening syntes at kapteinen og mannskapet på "Jotunfjell" burde få en ekstra påskjønnelse for de redningsoperasjonene de hadde vært med på. Foreningen skrev derfor i 1932 et høytidelig brev til Carnegies Heltefond hvor foreningen anbefalte at det ble gitt en påskjønnelse til kaptein og mannskap.

Brevet finnes i sjømannsforeningens historiske arkiv sammen med utdragene fra skipsdagboken hvis innhold er referert ovenfor.

Etter nitid gransking var det ikke mulig gjennom våre historiske arkiver å finne ut hvordan denne saken gikk videre.

Det var ikke mulig å finne noen svar på brevet fra sjømannsforeningen til Carnegies Heltefonds administrasjon som på den tid var Norges Bank.

Brevet fra Langesund og Omegns Sjømannsforening stilet til Carnegies Heltefond de 22.april 1932.

Jeg tok derfor kontakt med nåværende administrasjon av Carnegies Heltefond og spurte om det var mulig å spore opp saken og få vite om sjøfolkene fikk den påskjønnelse som ble anbefalt av sjømannsforeningen.

Styremedlem og skipper Bjørn Håberg⁵ refererer følgende i sakens anledning etter henvendelse fra Knut Bjerke:

1. På den tiden dvs. i 1931 var det sjef Norges bank som hadde ansvaret for administrering av Carnegies Heltefond og tildeling av påskjønnelse i denne sammenheng.
2. Alle styreprotokoller og styrebehandling om tildeling av påskjønnelser er gjennomgått uten å finne spor av denne saken. Saken er derfor ikke styrebehandlet i fondet.
3. Jeg har personlig gått ned i Norges Banks hvelv og funnet brevet fra Langesund og Omegns Sjømannsforening som du har sendt oss kopi av. Vi har funnet brevet (søknaden) i våre arkiver.
4. Vi har derimot ikke funnet spor av at Norges Bank har svart på brevet. Kun søknaden fra sjømannsforeningen foreligger. Ingen andre dokumenter er registrert på saken.
5. På den tiden var det slik at Handelsdepartementet var saksbehandler for en del slike hendelser som er bakgrunnen for søknaden i dette tilfellet. Spesielt redningsdåder til sjøs. Det er derfor mulig at saken har blitt oversendt til Handelsdepartementet for vurdering.
6. Begrunnelse for eventuell oversendelse til Handelsdepartementet er at de administrerte "Medaljen for edel dåd".
7. Jeg har tatt kontakt med departementet for å prøve å finne ut om de hadde noe om saken i sine arkiver. Da jeg refererte til historien i 1931 ble de nokså "svette" og ga etter kort tid opp. Det finnes ikke arkiver om denne saken fra 1931 i Handelsdepartementet.
8. De sa imidlertid at dette muligens kunne ligge i Sjøfartsdirektoratets arkiver. Jeg har kontaktet Sjøfartsdirektoratet som ikke ble mindre "svette", men de lovt å undersøke så godt som mulig og gi meg tilbakemelding.

⁵ **Styret i fondet består for tiden av:**

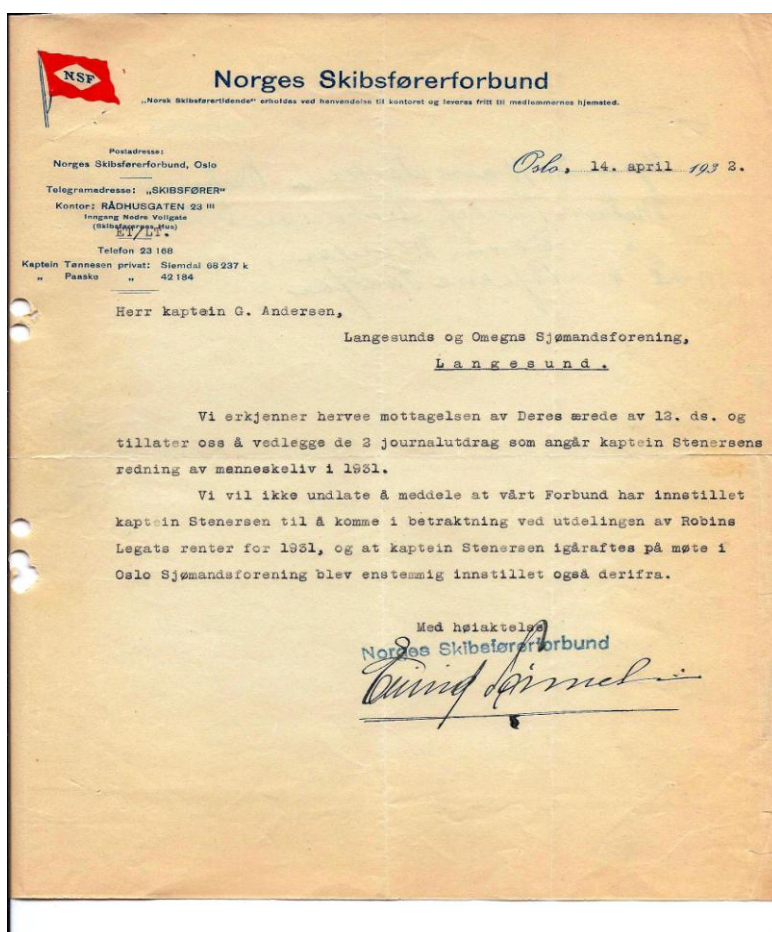
- **Styreleder, fylkesmann Hans Johan RøsJORde,**
- **Sjøkaptein Bjørn Håberg og**
- **Den amerikanske ambassadør i Norge.**

Fondet sorterer under Det kgl. nærings- og handelsdepartement. Etter styrets avgjørelse om belønning, anmodes vedkommende fylkesmann om å stå for utdelingen. I spesielle tilfeller kan representanter for fondets styre selv foreta utdelingen

9. Det er mulig at mannskapet og kapteinen på "Jotunfjell" fikk tildelt påskjønnelse fra "Robins-Legat"⁶ som gis som anerkjennelse fra Redningssselskapet. Se anbefalingen fra Norsk Skipsførerforbund nedenfor.

7 Fikk sannsynlig påskjønnelse fra "Robins Legat"

10. Emile Robin var visepresident i det franske sjøredningssselskapet. Han gav penger til en rekke redningsinstitusjoner i flere land. Fra ett legat ble det utdelt belønning til førere i forbindelse med redninger som hadde foregått under farefulle omstendigheter.

Brevet fra Norges Skipsførerforbund som bekrefter at forbundet innstilte kaptein Th. Stenersen til "Robins Legat" i 1932.

Reglene i Carnegies Heltefond er da at dersom personer som er gitt anerkjennelse eller påskjønnelse fra andre kilder, så får man ikke påskjønnelse også fra Carnegies Heltefond.

⁶ I følge samtaler med kaptein Th. Stenersens etterkommere kunne de bekrefte at han mottok en "fransk orden". Det er høyst sannsynlig anerkjennelse fra "Robins Legat".